Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

Беларускі Звон

Радыкальная тыднёвая часопісь

Цана асобнага нумароу 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Ліпоўка 18.

Адрэс для карэспандэнцыі і падпіскі: паштовая скрынка № 19.

Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: на 1 год—6 зл., за паўгоду—3 зл., за 3 мес. — 2 зл., за 1 мес.—50 гр.

Год I. | Вільня, 23 красавіка 1931 г. | №. 9

Жывым словам.

У той цяжкі пэрыад гаспадарчага заняладу, які перажывае наш край разам з усей Польшчай і ўсей Эўропай, кожын, каму цяжка здабыць кусок хлеба будняга, усе свае высілкі кіруе ў той бок, каб нeяк палепшыць свой матэрыяльны быт. Пры гэтым адны спадзяюцца на паступовую, эвалюцыйную перастройку эканамічнага жыцьця ня толькі Эўропы, але й усяго сьвету, — другія лятуцяць аб раптоўнай, рэвалюцыйнай зьмене існуючых гаспадарчых і сацыяльных адносінаў, як тое сталася на Усходзе. Але і староньнікі аднаго, і староньнікі другога спосабу вырашэньня справы гаспадарчае перастройкі нашага сьвету не павінны забывацца аб тым, што для сучаснага цывілізаванага чалавека, для кожнага болей-меней культурнага народу — апрача спраў і патрэб жывата — ня менш важнымі зьяўляюцца *справы і патрэбы духа*, без здаваленьня якіх і сытасьць фізыолёгічная ня дае нам шчасьця.

Бязумоўна, і здаваленьне духовых патрэбаў народу знаходзіцца ў залежнасьці ад матэрыяльнага стану яго. Калі сягоньня нашае сялянства страшэнна згалела, дык якое дзіва, што яно ня можа выпісваць газэт і купляць кніжак у роднай мове? А раз кніжка йдзе ў прадажы слаба, дык хто-ж можа рызыкаваць грошы на выпусканьне новых кніжак ці пэрыодычных выданьняў, ведаючы, што трудна будзе вярнуць зробленую затрату? І вось — у выніку сучаснае галіты ў нашых вёсках — сялянства ня можа карыстацца скарбамі культуры, зьмешчанымі ў друку, ня можа ўзбагачваць сваей веды, ня можа духова разьвівацца. Вёска памалу пачынае культурна занепадаць, дзічэць, а сьледам за гэтым ідзе нязвычайна буйны разрост прымітыўных, чыста дзікунскіх інстынктаў. Ніколі, бадай, хроніка праяваў зьдзічэньня на вёсцы — п'янства, баталіяў, забойстваў і г. п. — ня была ў нас гэткай багатай, як сягоньня. Даходзіць да таго, што—як падае ў апошнім нумары „Жаноцкая Справа“ — п'янства пачало бяспрыкладна пашырацца сярод нашых вясковых дзяўчат і жанок, якія некалі змагаліся з гэтым горам грамадзкім усімі магчымымі спосабамі, а цяпер самі-ж падбіваюць хлапцоў і мужыкоў на п'янства з усімі пасьледзтвамі яго.

Барацьба з падставовым злом нашага жыцьця — эканамічным крызісам — вядзецца ў шырокіх, сусьветных рамках. Над спосабамі гэтае барацьбы сушаць сабе мазгі ўсе дзяржаўныя галовы Старога і Новага Сьвету. І ясна, што ў гэтай справе слабыя беларускія сілы не павернуць ходу гісторыі ані ў гэты, ані ў той бок. Але ясна гэтак сама, што — ў межах магчымасьці — мы мусім вельмі паважна заняцца змаганьнем з ўсё болей разрастаючымся ў нас станам духовага заняпаду, каб мы, як народ, як нацыя, здолелі перацярпець да канца крызісу і *захаваць сваю беларускую душу ад зьдзічэньня, ад нацыянальнае сьмерці.*

Няма ў вёсцы прэсы, няма журналаў, няма новых выданьняў кніжак,—гэта праўда. Але асталося ў нас яшчэ магутнае прылада падыйманьня душ людзкіх узвыш: *жывое слова.* І тое слова, якім кожны інтэлігентнейшы беларус можа прамаўляць да сваіх аднасяльчан, дзелючыся з імі сваей ведай, тлумачучы зьмест і неабходнасьць людзкіх і нацыянальных ідэалаў, без якіх „справы жывата“ ператвараюць чалавека ў жывёлу; і тое слова, якім умеюць гаварыць толькі выбраныя адзінкі — мастакі-поэты, творы якіх гэтак хапаюць нас за сэрца і парываюць за сабой „да сонца, да зор“. Дык жывым словам будзіць будзем нашых братоў, вырываць іх спад панаваньня цемры, ратаваць ад тэй фізычнай і маральнай атруты, якую нясе ў нашыя хаты гарэлка. Жывым словам хай кожын сьведамы беларус змагаецца проці духовага заняпаду сярод сваіх найбліжэйшых, хай пашырае сярод іх глыбокую, нязломную *веру ў Чалавека-Беларуса*, які раней ці пазьней — кажучы эвангельскімі словамі — мусіць *„унасьледаваць зямлю“*.

Не забывайцеся-ж, грамадзяне, аб магутнай сіле жывого слова—тае нашае зброі, якое ніхто і ніщто ня можа нас пазбавіць. Сілай слова будзіце дух у народзе, і зьдзейсьніцца вялікае прароцтва Янкі Купалы, і будуць беларусы—сяньня цёмныя і загнаныя—*„людзьмі звацца“*.

Гішпанія—Рэспубліка.

Не аднойчы ўжо мы на гэтым мейсцы пісалі, што канец манархіі ў Гішпаніі—толькі пытаньне часу, дый — вельмі кароткага: дурны кароль дый яго жорсткія генаралы-дыктатары, умеўшыя толькі біць ды ламаць, але ня ўмеўшыя нічога тварыць і будаваць, рабілі ўсё, каб канчальна падважыць ды скампраматаваць у сьведамасьці „найбольш манархічнага ды каталіцка-пакорнага“ народу ў Эўропе — падставы яго „адвечнага сьветапагляду“... І вось — урэшце расплата прыйшла нават хутчэй, як спадзяваліся. — Бо-ж — спадзяваліся „прысуду народнага“ ў часе парляманцкіх выбараў, якія апошні каралеўскі ўрад меў „зрабіць“ ужо ў пачатку красавіка, але адлажыў іх, баючыся „вострых настрояў“ у краі, дзеля таго, каб „лепш падрыхтаваць“ гэтыя выбары...

Таму ўрад пастанавіў спрытна — сьпярша „праверыць гэтыя настроі“ ў часе не-палітычных выбараў у мясцовыя самаўрады... Але прысуд народны, відаць, дасьпеў ужо цалком: вялізарная большасьць самаўрадаў выбрала ярка ахварбаваных рэспубліканцаў... Такім чынам не-палітычныя выбары атрымалі рашучы палітычны зьмест і характар, які і здэцыдаваў лёс гішпанскай манархіі... Цікаўна, што лічба „13“ ізноў аказалася фатальнай: Альфонс XIII страціў фактычна ўладу 13 красавіка, калі павадыр сацыял-рэспубліканцаў — Алькала Заморра, цяперашні прэм'ер тымчасовага ўраду, прачытаў на вялізарным мітынгу ў Мадрыце рэзалюцыю, у якой сьцьвярджалася, што — „самаўрадавыя выбары, былі фактычна судом над праступнай манархіяй і яе дыктатарамі“, дык радзілася ім, каб яны „ня выклікалі крывавага гневу народнага новым—апошнім — праступленьнем: супраціўвам станоўчай волі народу, трэбуючага рэспубліканскага ладу“...

Так бывае заўсёды з дурнымі ўрадамі: яны позьняцца „на 5 мінутаў“ і „даюць сяньня тое, што трэба было даць учора“... Новы дыктатар караля Азнар, які меў заданьне „рабіць“ выбары ў звычайны парлямэнт, запрапанаваў перадаць уладу больш радыкальнаму лібэралу Альварэсу. А гэты павінен быў „падрыхтаваць“ устаноўчы Сойм, які там неяк пасьля вырашыць — ці ў Гішпаніі мае быць манархія, ці рэспубліка... Але сам Альварэс заявіў, што „ўжо позна тварыць урад, калі—сам народ ужо рэвалюцыйна стварыў свой уласны ўрад“... А на другі дзень—14/4—каралеўскі міністар—дыктатар сам парадзіў каралю „адрачыся ад улады“, заявіўшы, што яго ўрад „ня можа больш працаваць, бо ня мае на што абаперціся: ані паліцыі, ані арміі, ані ўрадоўцаў каралеўскіх больш у краі няма“...

З другога боку, стварыўшыся з хуткасьцяй маланкі, новы рэвалюцыйны ўрад так сама „парадзіў „каралю — адрачыся дый выяжджаць з краю, пакуль яшчэ ня позна, пакуль новы ўрад мае яшчэ магчымасьць загарантаваць каралю з сям'ёй дый з усей яго радняй, сваякамі, ды прыхільнікам бясьпечны выезд з краю...

Памятаючы добра сумны лёс расейскай царскай сям'і, гішпанскі кароль шпарка сабраўся і ў той-жа дзень — „выехаў у няведамым напрамку з Мадрыту“...

Адрачэньне дый выезд караля з краю выклікала вялізарную радасьць ў краі: перамога рэспубліканскай рэвалюцыі гэтым канчальна сьцьвярдзілася... Калі так шпарка ўцёк сам манарх, дык астаўшымся ў краі, даволі лічным, усе-ж манархістам асталося толькі сядзець ціха, надзьмаўшы хвасты дый — „ня рыпацца“... Трэба сказаць, што кароль зрабіў вельмі разумна: сваім ад'ездам і „адрачэньнем“ ён спыніў у зародку пачынаўшуюся ўжо хатнюю вайну: бо-ж у арміі, асабліва-ж у яе прывілеяванай частцы, пачаўся падзел на манархічныя і рэспубліканскія палкі, які пэўне-ж быў-бы зараз-жа выкарыстаны прыхільнікамі караля для спробы „адбудовы манархіі“...

Але спрытны кароль усё-ж неяк „ашукаў“ выпусьціўшых яго рэспубліканцаў: ён выпусьціў заграніцай маніфэст, у якім, сьцьвярдзіўшы з сумам, што яго „верны народ страціў, як ён бачыць, любоў да свайго манарха“, ён аднак-жа заяўляе, што крэпка верыць, што гэта—не надоўга(!) і не канчальна“ (!), а таму — ён, прыроджаны кароль Гішпаніі, толькі складае сваю ўладу часова, не адракаючыся аднак-жа ні ад аднаго з сваіх правоў манарха“. Бо-ж „манархія ў Гішпаніі — гэта-ж не яго асабістая ўласнасьць“, але — гістарычны даробак краю і народу“, якім кароль сам распараджацца ня мае права... Таму кароль будзе яшчэ чакаць — канчальнага рашэньня народу“, рэзумеючы, відаць, пастанову прышлага ўстаноўчага Сойму...

Пэўне-ж—за тое, што збавіў край ад жахаў хатняй вайны, кароль значна больш выйграе ў далейшым: адратуе для сябе й сваей радні шмат „прыватных маемасьцяў“, з якіх, праўду кажучы, ўжо значную частку спрытна здолеў толькі што — перад самым выбухам рэвалюцыі — вывезьці ў часе сваей апошняй падарожы ў Лёндан і Парыж. Пераканаўшыся ў часе гэтай падарожы, што ані Лёндан, ані Парыж ня будуць памагаць яму „ратаваць манархію“ ў Гішпаніі, кароль падрыхтаваў для сябе й сваей сям'і раскошныя сядзібы, накупіўшы палацаў і маёнткаў у Францыі, Швайцарыі і Англіі. Такім чынам „беззработны кароль“ галадаць ды бедаваць хіба-ж ня будзе...

---

14 красавіка была ўрачыста абвешчана ў Мадрыце рэспубліка. На усіх урадавых установах падняты рэспубліканскія сьцягі.

На чале рэспубліканскага ўраду стаў амаль ня проста з вастрогу — Заморра. Урад складаецца з рознага роду рэспубліканцаў. Сам Заморра — даволі ўмераны, ён хоча, як кажа яго першы маніфэст (той самы, што быў абвешчаны яшчэ, як нелегальны, ў сьнежні прошлага году!..), „ехаць паволі, каб абмінуць кроў хатняй вайны дый агульнае бязладзьдзе“. Але ў склад ураду ўваходзяць і больш радыкальна-сацыялістычныя сябры, як мін. скарбу Піэто ды інш. Ці ўтрымаецца адзінства і згода сярод гэтага першага ўраду, ці, як у Расеі, пачнецца „паглыбленьне рэвалюцыі“ дый катастрафічнае „паляваньне ўрадаў“, калі, як казалі тады, „кожны наступны ўрад быў горш папярэдняга“, дакаціўшыся ўрэшце да бальшавіцкага, — цяжка сказаць.

Зразумела, што ня можна нават раўнаваць гішпанскай рэвалюцыі да расейскай па цяжкасьці тых задачаў, якія павінны былі яны вырашаць. Насамперш—Гішпанія ператварае свой лад у часе міру, ня маючы тэй страшэннай пагрозы з боку палаючай помстай 10-міліённавай арміі, якую мела на сваім карку „вялікая, бяскроўная“ рэвалюцыя ў Расеі. Няможна раўнаваць гішпанскай рэвалюцыі з расейскай і таму, што ў Гішпаніі бліву цалкам аднолькавае, аднароднае насяленьне, калі ня лічыць слаўных ужо сваей барацьбой за поўню незалежнасьці „каталёнцаў“. Праўда, гэтыя каталёнцы зараз-жа абвясьцілі у Барцэлёне незалежную каталёнскую рэспубліку — з ведамым правадыром незалежніцкага руху — палкоўн. Масія. Праўда, ёсьць яшчэ ў Гішпаніі дробныя народцы (бэры, баскі й інш.), ня лічачы арабскіх плямёнаў у афрыканскіх калёніях. Але, як пішуць, урад ужо неяк паразумеўся з каталёнцамі, якія быццам адмовіліся ад незалежнасьці дый здаволіліся поўнай аўтаноміяй у фэдэрацыйным саюзе з гішпанскай рэспублікай.

Важная розьніца — на карысьць Гішпаніі —

ёсьць яшчэ і ў тым, што яе рэвалюцыя будзе разьвівацца дый зьдзейсьняць свае „дасягненьні“— ў абставінах міжнароднага акружэньня найвялікшай прыхільнасьці да новага рэспубліканскага ладу й ураду. Як ведама, сакавіковая расейская рэвалюцыя — наадварот — мела суседам — кайзараву Нямеччыну, якая падвойна ваявала проці яе — і на вонкавым фроньце й на фроньце хатняй вайны, распаленай як раз прысланымі нямецкім штабам у Расею ў запломбаваным вагоне бальшавікамі...

Дык вось — галоўнае пытаньне: ці будуць іграць ролю, й якую, у гішпанскай рэвалюцыі бальшавікі? Іншымі словамі—ці ўтрымаецца гішпанская рэвалюцыі ў рамах чыста палітычных, ці сацыялістычныя сябры ўраду наадварот — дадуць ёй выразны, але умераны нахіл сацыяльны; ці, урэшце, гэты сацыяльны нахіл, „паглыбляючы рэвалюцыю“, апануюць бальшавікі — камуністы, якія й давядуць край да ўсіх кветкаў ды ягадкаў „маскоўскага ладу“?...

Вось — пытаньні! Ці-ж можна думаць, што ў Гішпаніі няма сваіх, узгадаваных ладам дыктатуры дый вызыскам краёвай буржуазіі бальшавіцкіх элемэнтаў?! Ці-ж можна дапусьціць, з другога боку, што Масква ня кінула зараз жа ў Гішпанію стаі сваіх „інструктараў катняй вайны“.?! Запраўды-ж — у часе выбарнай барацьбы выбаршчыкам кідаліся адозвы, ў якіх казалася, што „Гішпанія павінны адыйграць на Заходзе Эўропы тую-ж ролю, якую на яе Усходзе ўзяла на сабе радавая Расея“... „Перамога сацыяльнай рэвалюцыі ў Гішпаніі—адразу вырашыць лёс гэтай рэвалюцыі ўва ўсей Эўропе“... „Нам патрэбна новая Эўропа, чырвоная, як кроў, якая цячэ ў нашых жылах“. — Так пісалі правадыры гішпанскіх камуністаў у часе выбараў, і яшчэ — ў часе сьнежнявых падзей! Трэба сцьвярдзіць, што ровень агульнага разьвіцьця насяленьня ў Гішпаніі вельмі нізкі, — падобны да расейскага. Таму гэтыя лёзунгі могуць мець так сама значны послух у краі. Насяленьне, апанаванае каралеўскай бюракратыяй і каталіцкім клірам, трымалася ўсьцяж у цёмры няпісьменнасьці, за што і могуць цяпер дорага заплаціць і гэты й гэная...

Падсумоўваючы ўсе гэтыя пазытыўныя і ад‘емныя магчымасьці, трэба думаць, што ўсё-ж — палітычная ў груньце рэвалюцыя ў Гішпаніі бяз сумліву няўхільна набярэ значны нахіл сацыяльна-рэвалюцыйны — бо-ж — бяз гэтага немагчымы ўжо ніякія рэвалюцыі ў сучасным сьвеце, калі важным чыньнікам у іх выступае краёвы і міжнародавы пралетарыят; але — і слабасьць гэтага пралетарыяту ў Гішпаніі, і міжнародавае акружэньне краю і вякамі ўзгадаваная магутным касьцёлам паслухмянасьць сялянскага насяленьня — усё гэта можа ўбаражэ край ад крайнасьцяў хатняй вайны й панаваньня крывавага бальшавіцкага ладу. Напрыклад — спробы камуністаў — кінуць банды „работнікаў і сялян“ на рабаваньне крамаў ў Сэвільлі скончылася поўным правалам. Такім чынам — рэвалюцыйна Гішпанія толькі вырашыла палітычную частку сваёй чарговай гістарычнай задачы. Але сацыяльную ж задачу мае, як і ўсе іншыя эўрапэйскія краіны вырашаць эвалюцыйна. Гэта зусім ня значыць, што рэвалюцыя ў Гішпаніі пакіне ў краі той недарэчна-фэадальны лад вялізарных абшарвіцкіх валаданьняў, які быў у ім падставай манархіі. Гэтая бліжэйшая задача сацыяльнага зьместу бязумоўна будзе вырашана так сама рэвалюцыйна.

—:—:—

Трэба дадаць, што гішпанскі пераварот будзе мець вялікае значэньне і ў міжнароднай сытуацыі ў Эўропе. Манархічная дыктатура ў Гішпаніі, зразумела, хілілася ў бок фашыстаўскай Італіі, з якой, як думаюць была зьвязана нават тайным ваенным саюзам, скіраваным проці Францыі, якая ўсьцяж зьяўлялася прытулкам для гішпанскіх эмігрантаў-рэвалюцыянераў.

Цяпер новы ўрад рэзка пэўне ж зьменіць гэты напрамак гішпанскай палітыкі, паставіўшы ў цэнтр сваей міжнароднай орыентацыі бліжэйшую сувязь з Францыяй. А гэта—зразумела-ж—ізноў узмацуе „францускую палову Эўропы“ — проці „нямецка-італіянскай“ (і англійскай?..). А гэта-ж, як ведама, безпасярэдня датычыць і Польшчу, якая ўваходзіць, як ведама, у „францускую“ групу Эўрапэйскіх дзяржаў.

Трэба адзначыць яшчэ адзін рэзультат гішпанскага перавароту, закрануўшага, як гэта ня дзіўна, і нас — беларусаў — супольна з іншымі меншасьцямі ў сучаснай Эўропе. Справа ў тым, што Гішпанія высылала заўсёды ў Лігу Нацыяў, як свайго дэлегата, ведамага ворага справы нацыянальных меншасьцяў — п. Мэльлё Франко. Новая вольная гішпанія ня будзе, трэба думаць, у Лізе падтрымліваць душэньне меншасьцяў.

Што дала бюджэтная сэсія парляманту.

II.

Як мы высьветлілі, апазыцыя закідае прынятаму бюджэту, апроч яго **нерэальнасьці**, гэта значыць—**непадсільнасьці** для краю, яшчэ й яго **„дыспазыцыйны“** характар, ці вялікую вольнасьць, дадзеную ўраду „скарбовай уставай“, — ня толькі ў выкананьні, але і ў зьмене бюджэту — як у расходнай, **таксама** і ў даходнай яго часьці.

Але — няма, як кажуць, благога бяз добрага. І калі ўжо гэтае благое сталася, дык трэба цяпер прынамся выкарыстаць усе тое добрае, што зьмясьцілася тутака побач з благім.

Справа — ў тым, што ў бюджэце на распачаўшыся ад 1 красавіка новы бюджэтны год, здаецца, **нічога — нічагусенька не прадбачана для нас, беларусаў**. Блізу што нічога не атрымалі ў ім ні нашыя культурна-асьветныя, ні нашыя грамадзка-дабрадзейныя, ні нашыя гаспадарчыя ўстановы... Таму — нават той прошлагодні бюджэт, які прыняў папярэдні Сойм, дзе клюб Б. Б. быў у апазыцыі, а цяперашняя апазыцыя была дацыдуючай большасьцю, хаця й не ўрадавай, нават той бюджэт, які — як ні як — **празначыў аж паўміліёна злотых на патрэбы беларускай асьветы**, быў для беларусаў пэўне ж лепшы...

Дык цяпер ясна, чаму абміненыя новым бюджэтам блізу цалком беларусы. Прызнаючы слушнасьць усіх гэтых парлямэнтарных заганаў бюджэтнаму закону з боку апазыцыі, **мы змушаны** аднак-жа лічыць гэтыя недахопы бюджэтнага закону ў пэўнай меры „дабр м“, бо-ж толькі **гэтая вольнасьць ураду ў выкананьні, а нават, і ў дапаўненьні бюджэту дае магчымасьць польскай дзяржаўнай уладзе паправіць тую крыўду, якая зроблена беларусам у бюджэце**... Бо-ж бюджэтная камісія прыняла запрацаваную пасламі ўкраінскага клюбу рэзалюцыю, якая — дамагаецца, каб **„урад пры выкананьні бюджэту справядліва прыняў пад увагу просьбы ўкраінскіх і беларускіх грамадзкіх арганізацыяў“**... — „Просьбы“, трэба дадаць, якіх якраз **не прыняла пад увагу ў бюджэце сама бюджэтная камісія**...

Таму — праўду кажучы, з аднаго боку неяк крыху чырванееш — і за ўкраінскі клюб і, за бюджэтную камісію, калі чытаеш такую дэлікатную формулоўку ўзаемных правоў і абавязкаў ураду, народнага прадстаўніцтва... і грамадзка-арганізаванага народу... Асабліва-ж, калі ўспомніш, што, напрыклад, у нашай цаўночна ўсходняй суседцы— Латвіі грамадзка-нацыянальным арганізацыям зусім непатрэбна—ў справе здаволеньня сваіх слушных патрэбаў і дамаганьняў — зьвяртацца з нейкімі спэцыяльнымі „просьбамі“ да ўраду: там на ўсе гэтыя патрэбы згары ў бюджэце вызначаюцца — прапорцыянальна лічбовай сіле паасобных нацыянальных адзінак у дзяржаве—належныя кожнай з іх сумы, якімі кожная з іх і распараджаецца сама...

Але нам, беларусам, трэба быць заўсёды оптымістамі ды старацца знайсьці, як сказана вышэй, і ў благім нешта добрае, насамперш таму, што ў тым „добрым“, якое нам даюць, заўсёды знаходзіцца нешта благое...

Дык вось напрыклад — ці-ж запраўды той летэшні бюджэт, які „даў“ ці „запісаў“ беларусам паўміліёна злотых, мае быць лепшым фактычна як цяперашні бюджэт, які блізу нічога ня даў, ані запісаў беларусам?

Калі пачнеш шчыра адказываць на гэтае пытаньне, дык мімаволі згодзішся з панам міністрам скарбу Матушэўскім, які даводзіў што ўся сутнасьць, увесь зьмест, усё жыцьцё бюджэту зусім не ў заканадаўчым акце „ўхваленьня“ яго парлямантам, **але ў выкананьні яго ўрадам**“... Запраўды-ж — з тых паўміліёна злотых, што „запісаў“ на карысьць беларусаў у сваім бюджэтным „тэстамэнце“, раптам пакахаўшы іх— перад сьмерцяй папярэдні Сойм, беларусы атрымалі... **толькі сто тысяч злотых:..** 40.000 — на сэмінарыю і 60.000 — на будову Навагрудзкай бурсы... Вось як трэба разумець у нашым дзяржаўна-палітычным слоўніку выраз „выкананьне бюджэту“!..

Дык — калі ўрад мог з „запісанага“ Соймам у бюджэце **не дадаць** беларусам 400.000 злотых, дык той самы ўрад пэўне ж можа, — а нават і павінен! — **даць сам** беларусам на іх культурна-асьветныя й грамадзкія патрэбы, ня гледзячы на тое, што парлямант нічога-нічагусеньні не „запісаў“ ані беларусам, ані ўкраінцам.

Прымаючы пад увагу ўсё сказанае, трудна наперад лічыць заганай бюджэту тое, што „скарбовая ўстава“ цалком разьвязала рукі ўраду ў выкананьні бюджэту дый наагул у выдаваньні народных грошаў. Але мы будзем мець права лічыць ужо **сьмяротным грэхам ураду, калі той ня зробіць належнага ўжытку з гэтай поўні волі й улады ў гаспадараваньні бюджэтам, каб паправіць абмылку забыўшага аб беларускім народзе Сойму** і калі ўрад сам — без усялякіх асаблівых і спэцыяльных „просьбаў“ беларускіх грамадзкіх арганізацыяў — ня пойдзе на спатканьне слушных патрэбаў і дамаганьняў беларускага народу.

Аглядчык.

Прачытаушы газэту — перадай другому.

Ф. Акінчыц. Перадрук і пераклад забаронены.

На аграрныя тэмы.

(друкуецца, як дыскусыйны матэрыял).

(Працяг)

Характэрна між іншыя для камуністычнага аўтара прызнаньне таго, што як яму, так відаць і ўсей кіруючай партыі да гэтага часу не вядома, „які спосаб найбольш мэтазгодны“, а яшчэ пікантней тое, што сам кіраўнік аграрнай палітыкі ў Саветах сумліваўся ў магчымасьці пабудаваць агульную сыстему арганізацыі працы для ўсіх калгасаў!

Ня гледзючы на адсутнасьць такой агульнай сыстэмы і пляну, без каторых паводле нашае думкі, не магчыма ніякае будаўніцтва сацыялізму наагул, як ведама, адбываецца ў апошнія часы масавая калектывізацыя сялянскага гаспадарства ў „ударна-баявым“ парадку.

Якія могуць быць вынікі падобных мераў разгадаць ня цяжка. Заслугоўвае між іншым на ўвагу тое, што Мілюцін, прыводзючы некалькі прыкладаў арганізацыі камун ува ўсей кнізе ні водным словам не прагаварыўся аб тым, як у такіх камунах стаіць справа са старымі, хворымі і людзьмі страціўшымі працаздольнасьць, будучы сябрамі камуны. Маўчаньне Мілюціна ў такім важным для працоўнай масы пытаньні — даволі падазрбнае і наводзіць на даволі сумныя разважаньні.

Падобна на тое, што старых і інвалідаў старшыні камун бяруць за ногі і проста выкідываюць на вуліцу, як непатрэбны хлам — і справе канец.

Што-ж запраўды можа даць такая камуна іэжытаму людзкому „матэрыялу“, калі яна плоціць даросламу, працаздольнаму свайму сябру... 30 кап.

Ня варта хіба больш затрымоўвацца на савецкіх камунах тым больш, што гэты від калектыўных аб‘яднаньняў атрымаў вельмі незначныя пашырэньні і трымаецца да гэтага часу выключна, дзякуючы матэрыяльным дапамогам савецкага скарбу.

Нават сама кампартыя згубіла надзею на тое, што гэта форма атрымае калі небудзь шырокае пашырэньне шляхам „самаахвотнага“ аб‘яднаньня сялянскіх гаспадарак.

Іншыя віды калектыуных аб‘яднаньняў.

Сельска-гаспадарчыя камуны зьяўляюцца адным з відаў калектыўнага будаўніцтва на вёсцы. Савецкая ўлада мела магчымасьць даволі хутка пераканацца ў тым, што пры помачы гэтай найбольш „дасканалай“ формы аб‘яднаньня калектывізацыя сялянскае гаспадаркі ніколі ня была-б праведзена з тае толькі прычыны, што адначасна з павялічэньнем ліку новых камун — назіралася распаданьне старых, арганізаваных раней. Вось чаму ўсьлед за камунамі ўлада стараецца стварыць іншыя формы калектыўных абяднаньняў: сябрыны, таварыствы па супольнай апрацоўцы зямлі, вытворчыя коопэратывы і т. п.

Пры насаджваньні і гэтых формаў аб‘яднаньняў не назіраецца ніякага пляну і якой небудзь пасьледавальнасьці ў пастаці пераходу ад менш скамплікаваных формаў да больш скамплікаваных. Усё колектыўнае будаўніцтва ў гэтым адношаньні носіць хаотычны характар, дзе кожны зямельны адзел, не кажучы ўжо аб „рэспубліках“ — уносіць у гэтую справу свае фантазыі і свой густ. Такая неразьбяріха ў савецкім жыцьці носіць назову „шуканьня шляхоў“, прычым „шукачы“ гэтых шляхоў маюць тую цікавую асаблівасьць, што ў большасьці выпадкаў заходзяць ня туды, куды трэба.

Так, напр., была некаторы час мода на электрыфікацыю краю, аб каторай гаварылася, што „калі да савецкай улады прылажыць электрафікацыю, — то атрымаецца сацыялізм“.

Гэтую думку выказаў Ленін і яе паўтарала ўся партыя, не задаючы сабе пытаньня дзеля ўгодніцтва перад Ленінам,—пры якіх умовах магчыма наагул правядзеньне электрыфікацыі і што яна можа даць у астатнім абрахунку, маючы на ўвазе тыя матэрыяльныя рэсурсы, які мае край.

Пасьля сямерці Леніна і пасьля працы эканаміста П. Маслава, раскрытыкаваўшага гэтую самую савецкую электрыфікацыю—аб ёй цяпер мала гавораць і яшчэ менш пакладаюць на яе надзеі.

Пры Сталіне зьявілася мода на машына-трактарныя станцыі, аб якіх цяпер кожны „аграрны палітык“ з быўшых аптэкарскіх вучняў, лічыць сваім абавязкам пісаць на кшталт наступнага: „Знайсьці шляхі да ўцягненьня цэлых пасёлкаў і валасьцяў у колектывы магчыма. Адным з асноўных шляхоў зьяўляецца арганізацыя так званых машына-трактарных станцыяў, г. зн. пунктаў, маючых значную колькасьць машын і трактараў і вядучых апрацоўку сялянскіх палёў. Арганізаваньне такіх пунктаў абходзіцца таней, чым будаваньне „саўгасаў“, камун, артэляў і дае магчымасьць дробнай і зусім малой гаспадарцы выкарыстоўваць выгады машынавай тэхнікі“. Так пішуць між іншым два савецкія аграрныя „тэарэтыкі“ Мікінзон і Юдовіч, апрацаваўшыя супольнымі высілкамі маленькую брашурку (163 старонкі), у якой выхвальваюць мудрасьць савецкае ўлады і абяцаюць залатыя горы ўсяму сялянству.

(Далей будзе).

Палітычнае жыцьцё.

Польшча.

Будова лініі Сьлёнск — Гдыня.

Польскі ўрад пастанавіў склікаць у гэтым тыдні парлямант на надзвычайную сэсію, каб той зацьвярдзіў праект фінансаваньня будовы чыгункавай лініі Сьлёнск — Гдыня. Вудову гэтай важнай для Польшчы чыгункі мае ўзяць на сябе спэцыяльна створаная польска-францускае таварыства, у склад якога ўваходзяць паміж іншым два францускія банкі і Польскі Банк Краёвае Гаспадаркі. Таварыства гэтае мае—для фінансаваньня будовы — выпусьціць на 1 міліярд франкаў абліґацыяў—пад гарантыю польскага ўраду. Такім чынам, гэты праект фактычна зьяўляецца пазыкай францускіх банкаў польскаму ўраду — на дакончаньня распачатай ужо будовы лініі, на што ў Польшчы не хапіла ґрошаў. У будове лініі Сьлёнск—Гдыня вельмі заінтэрэсавана і Францыя, бо да францускіх прамыслоўцаў належыць шмат вугальных і мэталёвых прадпрыемстваў у Польскай Сілезіі.

З палітычнага боку гэтая польска-француская супалка зьяўляецца адказам Францыі і Польшчы на няспыняючыся прэтэнсіі з боку Нямеччыны на польскае Паморра і Сілезію.

Праект амністыі.

Польскі ўрад, як пішуць газэты, падрыхтоўвае дэкрэт Прэзыдэнта аб амністыі. Амністыя мае ахапіць ня толькі ўгалоўных, але і частку палітычных вязьняў, за выключэньнем, здаецца, толькі камуністаў.

Апазыцыйная прэса, вітаючы наагул праект амністыі, якая мае паміж іншым „уласкавіць“ і дзеячоў апазыцыі, у тым ліку і былых вязьняў у Берасьці, кажа, што ў гэтым выпадку амністыяй урад хоча проста спрытна паставіць крыж над гэтай справай. Але самі былыя вязьні зусім ня хочуць амністыі, але хочуць публічнага суду і „самай жорсткай справядлівасьці, як для сябе, таксама і для тых, хто іх катаваў у вастрозе“..

Пратэсты проці выбараў у Найвышэйшым Судзе.

Найвышэйшы Суд мае ў траўні распачаць разгляд пратэстаў проці выбараў у Сойм і Сэнат на падставе скаргаў выбаршчыкаў. Усіх скаргаў падана 164. З іх ліку 22 маюць быць разгледжаны ў траўні і чэрвені. З беларускіх акругоў паступілі пратэсты з № 6 (Горадня) і 2 пратэсты з № 6) (Наваградак).

Водгукі замаху на савецкае пасольства.

У Варшаве 9—13 красавіка адбыўся працэс нейкага Палянскага, аўстрыяцкага паляка, вінавачанага ў падрыхтоўцы ўзрыву радавага пасольства ў Варшаве. Палянскі выдаваў сябе за „ідэйнага барацьбіта“ проці бальшавіцкай улады, але—больш падобна да праўды, што ён—агент - правакатар Комінтэрну. Палянскі прызнаўся, што гэта ён палажыў бомбу ў комін пасольства, але казаў, што бомба не магла выбухнуць, што ён хацеў толькі настрашыць маскоўскае пасольства, паказаўшы ўсім, што можна лёгка ўзарваць у паветра ўсіх варшаўскіх бальшавікоў... Але якраз за гэта-ж, відаць, суд і засудзіў ні то „патрыёта“, ні то правакатара на 10 гадоў катаргі. Цікаўна, што Палянскі з Варшавы ўцёк у Югаславію, дзе ён быў высачаны польскімі агентамі дый выданы югаслаўскім урадам Польшчы.

Заграніцай.

Канфлікт Літвы з Ватыканам.

Барацьба паміж літоўскім урадам і каталіцкімі біскупамі ў Літве ўсьцяж завастраецца. Літоўскі ўрад раскрыў нейкі „рэвалюцыйна каталіцкі саюз“, які выдаваў вельмі вострыя адозвы проці ўраду. Рымскі папа станоўча падтрымлівае сваіх біскупаў ды толькі-што галоўнаму з іх надаў нават тытул „графа рымскага“... У апошні час канфлікт ізноў завастрыўся, бо ж прэзыдэн Сьметона адмовіўся прыняць папскага нунцыя (пасла) Бартолені, старшыню ўсяго дыплёматычнага корпусу. Ватыкан страшэнна абурыўся за гэтую абразу папы і вельмі востра зарэагаваў на гэта перад літоўскім паслом пры Ватыкане. У выніку ўсяго гэтага спадзяюцца разрыву дыплёматычных зносінаў паміж Папскім Рымам і Коўнай.

СССР—Нямеччына.

14 красавіка закончаны ў Бэрліне перагаворы ў справе новых вялізарных заказаў радавага ўраду ў Нямеччыне. Усяго замоваў мае быць на 300 міліёнаў марак. Нямецкія прамыслоўцы далі крэдыт радаваму ўраду на паўтрацьця году, але, зразумела, такія варункі крэдыту магчымы толькі дзеля таго, што нямецкі ўрад на 70% усей сумы замоваў узяў на сябе гарантыю, ці адказнасьць.

Замовы ахапляюць пераважна машыны, патрэбныя для радавых фабрыкаў і заводаў — у зьвязку з выкананьнем „пяцілеткі“. Бяз гэтых машынаў, купленых на крэдыт у нямецкіх прамыслоўцаў, радавая „пяцілетка“ не магла бы быць выкананай нават у тэй частцы, якая, як трэба думаць, усё-ж будзе выканана.

Характэрна, што сьпярша радава-нямецкія перагаворы йшлі вельмі цяжка: немцы ставілі страшэнна цяжкія варункі, так што радавы ўрад неаднойчы грозіў зрывам перагавораў. Але новы зварот у эўрапэйскіх узаемаадносінах—у зьвязку з мытным саюзам Нямеччыны з Аўстрыяй, выклікаўшы выбух агульнага абурэньня проці Нямеччыны ў Эўропе, шалёна дапамог радам. Радавы ўрад спрытна выкарыстаў гэтую „новую сытуацыю“ Нямеччыны, змушанай ізноў шукаць апоры проці Захаду на Усходзе дый стаўшай дзеля таго больш падатлівай у перагаворах. Такім чынам падпісаньне ўмовы на замовы—на даволі карысных варунках — трэбя лічыць значным пасьпехам радавага ўраду. А гэта—тым больш, што прыклад Нямеччыны ўжо разбудзіў апэтыт і завісьць у яе канкурэнтаў, якія — пасьля немцаў—павінны будуць пайсьці яшчэ на большыя ўступкі, як немцы.

Зараз-жа пасьля немцаў паехалі, як ведама, у СССР і польскія прамыслоўцы на чале з прамысловым магнатам Вежбіцкім. Атрымаюць значныя замовы — таксама з урадавай гарантыяй — і ангілійскія прамыслоўцы. Але радавы ўрад усе гэтыя ўмовы і замовы разглядае больш, як спосаб распаліць інтэрэс і канкурэнцыю ў Амэрыцы, якая сваімі вялізарнымі капіталамі, так патрэбнымі для адбудовы і разбудовы СССР, страшэнна вабіць радавы ўрад. Амэрыканскія капіталісты аднак-жа ад больш значных гандлёвых апэрацыяў з радамі ўстрымліваюцца, тым больш, што амэрыканскі ўрад рашуча адмаўляе ўсялякай гарантыі гэтых замоваў,—ня толькі з камэрцыйных, але і з палітычных матываў, трэбуючы ад радавага ўраду сьпярша скасаваньня камуністычнага ладу...

Водгукі мытнага аб'яднаньня Нямеччыны з Аўстрыяй.

Абурэньне, выкліканае нямецка-аўстрыяцкім мытным аб'яднаньнем ў Францыі, ўсцяж завастраецца. Пасьля рашучай заявы Брыяна, што ён дапусьціць (!?) зьдзейсьненьня ўмовы Нямеччыны з Аўстрыяй, вельмі вострую прамову проціў Нямеччыны оказаў у Ніццы, едучы ў афрыканскія калёніі Францыі, сам прэзыдэнт Думэрг. Нават найбольш прыхільныя да немцаў органы прэсы й публіцысты радыкальнай лявіцы вітаюць вострую прамову прэзыдэнта і заклікаюць да асьцярожнасьці ў брыянавай палітыцы „ўступак немцам“. У выніку ўсяго гэтага Брыян распачаў падрыхтаваньне „адказу Нямеччыне“—апрацаваньне „францускага гаспадарчага пляну“, які мае пакрыжаваць нямецка-аўстрыяцкую ўнію. Плян гэты ўжо разгледжаны й прыняты францускім урадам і мае быць высунены на пляновай сэсіі рады Лігі Нацыяў, на якой будзе разглядацца і аўстрыяцка-нямецкая мытная ўнія.

Ані Аўстрыя ані Нямеччына не спрацівяцца разгляду ў Радзе Лігі праўнага боку сваей умовы. Але нямецкі ўрад, разумеючы, што яму будзе досьць „горача“ ў радзе ў часе гэтай дыскусіі, падаў заявы ў „пан эўрапэйскі камітэт“, які мае распачаць працу перад сэсіяй рады, каб той разгледзіў таксама гэтую мытную ўмову, ці яна пярэчыць ідэі і мэтам усе-эўрапэйскага гаспадарчага аб'яднаньня. Гэта — вельмі спрытны крок. Бо-ж у гэтым камітэце ўмова будзе разглядацца толькі з боку гаспадарчага, з якога ўмове нічога закінуць ня можна, а гэта значна аслабіць ужо палітычную крытыку яе ў радзе Лігі.

Урадавы крызіс у Румыніі.

У Румыніі кароль Кароль вельмі крэпка ўзяў у рукі ўладу. Ен ужо змусіў падацца ў адстаўку ўрад Маніу, павадыра „нацыянальна-сялянскай партыі“, якая здабыла на выбарах вялізарную большасьць мандатаў; пасьля таксама скінуў урад Міронэску, трэбуючы ад правадыроў партыяў — стварыць урад „нацыянальнай еднасьці“, у які-б увайшлі прадстаўнікі ўсіх партыяў. Урадавы крызіс у Румыніі таму працягнуўся даўжэйшы час. Спроба стварыць такі ўрад з боку мін. Тытулеску ня мела пасьпеху, дык урэшце быццам удалося зладзіць габінэт праф. Іорга, румынскаму „ён дэку“. Але — ці будзе трывалы гэты новы ўрад, сумліўна. Цікаўна, што правадыр партыі, маючай большасьць у парлямэнце, Маніу, не папаў у габінэт Іоргі. Толькі кароль папрасіў яго, каб ён і яго фракцыя ў парляманьце... падтрымалі цалком новы ўрад... І Маніу згадзіўся — „споўніць волю караля“. Так скончылася „панаваньне сялянскай партыі“ ў каралеўскай Румыніі.

„Рэспубліка Атлянтыда“ на востраве Мадэра.

Не пасьпеў марш. Пілсудскі выехаць з вострава Мадэры, як там выбухла паўстаньне проці ўладаў партугальскай мэтраполіі. Усе партугальскія ўлады былі арыштаваны, а часткова перайшлі на бок паўстанцаў. Усё адбылося амаль цалком бязкроўна ды шпарка, як на сцэне. На чале новай рэспублікі стануў генэрал Кардоза, як яе прэзыдэнт, а на чале арміі — генарал Суза Діан. Новая рэспубліка зьвярнулася да Лігі Нацыяй, каб тая прызнала яе ды абараніла ад магчымай (але-ж пэўнай...) вайны з Партугаліяй.

Аднačасна ў Партугаліі таксама пачалася „чарговая рэвалюцыя“. Такім чынам, партугальскаму ўраду, які зараз-жа пачаў рыхтаваць карацельную ваенную выправу на Мадэру, выслаўшы туды ўжо пара ваенных караблёў, трэба будзе сьпярша зладзіць з хатняй небясьпекай...

Трэба ведаць, што „Атлянтыдай“ назвалася новая рэспубліка таму, што якраз у гэтым раёне Атлянтыцкага Акіяну, як думаюць, і існавала калісьці легандарная вялізарная краіна з вельмі высокай культурай—Атлянтыда, — аб якой пісалі такія старадаўнія пісьменьнікі, як Плятон ды інш. Характэрна, што якраз у апошнія часы вучоныя і пісьменьнікі (як расейскі пісьм. Мерэжскоўскі, француз П. Бэнуа і інш.) зацікавіліся пытаньнем аб даўнейшай Атлянтыдзе, а толькі што — пад іх уплывам — адзін амэрыканскі міліянер ахвяраваў вялізарную суму даляраў, каб падрыхтаваць навуковую выправу—дзеля шуканьня на дне акіяну рэшткаў гэтага праваліўшагася ў мора, калісьці існаваўшага сухазем'я, дзе жылі людзі, аб „нячувана шчасьлівым жыцьці“ якіх дайшлі да нас весткі ў форме розных баек, аб „залатым веку“, аб „раі“ і т. д. Так прынамся цьвердзяць гэтыя пісьменьнікі.

Кароткія навіны.

— У Жэнэве 20 красавіка пачала працу спэцыяльная падкамісія Лігі Нацыяў, якая мае апрацаваць плян арганізацыі Інстытуту Зямельнага Крэдыту. У камісіі прадстаўлены 12 дзяржаваў: Нямеччына, Баўгарыя, Данія, Англія, Францыя, Італія, Вэнгрыя, Галяндыя, Польшча, Румынія і Швэцыя. Таварыства міжнароднага Зямельнага Крэдыту будзе даваць доўгатэрміновыя пазыкі, дзеля чаго — пад закладны капітал у 50 міліён. даляраў — выпусьціць абліґацыі.

Задача міжнародавага таварыства — падтрымаць эўрапэйскае земляробства, якое перажывае страшэнны крызіс, бо — ня ў сілах канкураваць з танейшым збожжам вялікіх заакіянскіх краінаў.

— Добрыя стасункі паміж Радамі і Нямеччынай не перашкаджаюць радаваму ўраду трымаць у Нямеччыне вялізарную сець агентаў, паміж іншым і — дзеля „эканамічнага шпіёнажу“, а пераважна — дзеля выкраданьня на фабрыках і заводах сэкрэту вырабу розных тавараў, асабліва з галіны хімічнай прамысловасьці, якая так высака стаіць у Нямеччыне, дый так патрэбна радам для іх „ваенна-прамысловай пяцілеткі“. Дык вось толькі што раскрыўся ў Нямеччыне цэлы рад фактаў такога выкраданьня сэкрэтаў на хімічных заводах, якім займаліся выдатныя камуністычныя дзеячы Нямеччыны, зьяўляўшыяся, як відаць, аднačасна і агентамі „эканамічнага шпіёнажу“ на карысьць Масквы.

— Як ведама, некалькі гадоў таму назад урад СССР аддаў у даўгарочную арэнду вялізарны абшар найлепшага чарназёму найбуйнейшаму нямецкаму прамыслоўцу „гарматнаму каралю“ Крупу, асабістаму прыяцелю б. кайзэра Вільгэльма, разам з гэтым апошнім падрыхтаваўшаму вялікую вайну. Круп меў намер — побач з „калгасамі“ арганізаваць вялізарную капіталістычную земляробскую гаспадарку, карыстаючыся таннай працай і ўсімі палёгкамі з боку сваіх сардэчных прыяцеляў — правадыроў маскоўскага камунізму. Але забойчы гаспадарчы лад, пануючы ў СССР, зруйнаваў усё прадпрыемства Крупа. І цяпер, як даносяць з Масквы, ён прыступіў да канчальнай ліквідацыі ўсей сваёй авантуры.

— Ангілійскія кансэрватары ўнясьлі ў парлямант прапазыцыю выразіць недаверра ўраду работніцкай партыі за тое, што ён нятолькі ня споўніў дадзеных народу на выбарах абяцаньняў спыніць беэрабоцьце, але нават ня ўмее аблягчыць краю гэтую яго найстрашнейшую бяду. У часе галасаваньне гэтай прапазыцыі ў парлямэньце лібэралы, ад якіх залежыць лёс ураду Мак-Данальда, падзялілася, што амаль не каштавала жыцьця ўраду. Але ў рашучую хвіліну урад работнікаў адратаваў павадыр лібэралаў Льлёйд-Джорж: пасьля яго вострай прамовы большасьць лібэралаў аддала галасы проці прапазыцыі кансэрватараў. Гэтай перамогай урад Мак-Данальда загарантаваў сябе, як пішуць ангілійскія газэты „спакойнае жыцьцё“ на паўгоду наперад...

— У ваенна-палявым судзе ў Букарэшце (Румынія) пачаўся працэс 65 чалавек, якіх вінавацяць у шпіёнстве на карысьць Радаў. Сярод падсудных—шмат вышэйшых ваенных, паліцыянтаў і цывільных урадоўцаў. Акт абвінавачаньня зьмяшчаецца на 224 старонках. Сьцьверджана, што сэкрэтныя дакумэнты румынск. генэральнага штабу прадаваліся бальшавіком па 350 даляраў за штуку.

— Кароль гішпанскі прыбыў з сям'ёй у Парыж. Парыжскае насяленьне зрабіла яму вельмі сардэчнае спатканьне. Урад таксама ўрачыста прыняў беглага караля. Усё гэта выклікала нясмачнае ўражэньне ў рэспубліканскай Гішпаніі.

— Характэрна, што Ватыкан, які заўсёды так падтрымліваў гішпанскую манархію з свайго боку адаўшую ўвесь край блізу ў поўную ўладу каталіцкаму клеру, ня толькі не адклікаў пасьля рэвалюцыі свайго нунцыя (пасла), але—наадварот, заявіў што прыме ўсе меры, каб паміж рэспубліканскім урадам і ўрадам Папы панавалі найлепшыя стасункі...

— У Коўні выкананы прысуд сьмерці над нейкім Вількіцкім, абвінавачаным у шпіёнстве на карысьць Польшчы. Прашэньне яго аб памілаваньні адкінена прэзыдэнтам Сматонай.

У Індыю прыбыў новы віцэ-кароль. У Бамбэі ён оказаў прамову, у якой заклілаў індускае грамадзянства супрацоўнічаць лаяльна з англійцамі, каб супольным высілкам вырашыць чарговую задачу — стварэньня адказнага ўраду і зраўнаньня Індыі ў правох з іншымі дамініямі (самастойнымі складовымі часьцямі) Брытанскай імпэрыі.

Прамова Ярмеіча ў Сойме.

Замест фельетону.

З прычыны непрабуднага летаргу „Сялянскай Нівы“ большасьць прамоваў Ярмеіча ў беларускай прэсе ня бачылі сьвету. Нашаму супрацоўніку на аснове матарыялаў Генэральнага Штабу з Полацкай вуліцы, удалося адну такую прамову з даўнейшага Сойму зрэканструктаваць на тэму актуальную і сягоньня.

Высокая палата!

Давадзілася мне гаварыць з гэтага высокага месца аб усім патроху: і аб асьвеце маіх цёмных выбаршчыкаў, і аб бюджэце, і аб кондыфікацыі права, і аб ратыфікацыі міжнародных дагавораў. Сягоньня мушу сказаць аб зьмене констытуцыі, бо маю свой уласны праект.

Агулам кажучы, дрэнна сталася, што гэтая справа, на мой пагляд дробная, дасталася аж у Сойм. Мы тут маем пільнейшыя справы. Новую констытуцыю трэба было правясьці дэкрэтам і толькі, але калі так ня сталася—устаўлю і я цэглу ў гэту будыніну. Дык прашу калегаў уважна мяне выслухаць, гэта знача, газэт у часе маей прамовы ня чытаць, не храпсьці ў крэслах, ног на пульты не закладаць, а перадусім зашпіліцца. (*Маршалак*: ня ваша гэта справа! Хто тут маршалак, я ці Вы?).

Перадусім аб самым слове констытуцыя. Па што гэта чужаземшчына? Пагібель ведае, што за слова. Ня толькі мае выбаршчыкі (*Голас*: дзе яны?), але нават я сам ня ясна разумею. Ані то аўстрыяцкае ані швайцарскае слова. Гаворыш „констытуцыя“, а думкі зусім непрызваітыя ў галаву прыходзяць. Вось прапаную эндывідуальна і конкрэтна назоў констытуцыі змотармофозіць. Новы назоў мае быць, так сказаць, больш рэльефны, імпозантны і віцэ вэрса. (*Голас на ўкраінскіх лавах*: про шчо він балакае? *Маршалак звоніць*: пане пасол Ярмеіч, гаварыце ў дзяржаўнай мове; хоць Ваша беларуская мова прыгожая і падобная да лацінскай, то-ж аднак мусім трымацца рэгуляміну).

Мяне часта застанаўляла, якія мае слабыя бакі марцовая констытуцыя. Чаму, думаю сябе, кожны яе гвалціць? Аказываецца затое, што яна скроена паводле апошняй парыскай моды; не ўстарэла, дык дзіва, што ўсім падабаецца? а як падабаецца, то і гвалцяць. Такі ўжо сьвет настаў. Нябось, даўней, за царскага прыжыму, ніхто ня меў адвагі ламаць констытуцыі. (*Голас*: ці-ж яна была? Со pan z byka spadł?). Была, ня была — прашу так ня лаяцца. „Бык“ слова не парлямэнтарнае, а па другое, у нас на ім ня езьдзяць. Але вяртаемся да тэмы. Сягоньня прысьніўся мне дзіўны... (*Маршалак звоніць*: прашу сноў не расказываць. Гэтакага пункту ў парадку дня няма). Выбачайце, пане Маршалку, я ведаю, што няма, але мой сон быў констытуцыйнага зьместу і мае вялікае значэньне для справы. Сьніцца мне гэта, разумееце, нейкая старэнькая бабулька. Прыглядаюся: скура і косьці, белы каптур на галаве, на грудзёх вялізная, быццам фірмовая пячаць. Чытаю: „Констытуцыя 3 мая“ і цыфра 1791. Мусіць нумар тэлефону, думаю сябе, і хуценька запісаў. Падсуваю старушцы крэсла і кажу: „Слухаю Пані Констытуцыі“. Яна пачала: — „Мой родненькі — кажа—ня кідай мяне старую. Звальняецца ў вас пасада на констытуцыю. Да цяперашняй, сучаснай вы яшчэ не дарасьлі. Без пратэкцыі загіну. Закінь там за мяне слова. Хацела-б вярнуцца на зямлю пажыць, бо-ж я ніколі яшчэ ня жыла. Век не забуду, малюся за цябе, каточак, каб табе век паславацъ.

Аргумэнтацыя, як бачыце, моцная. Хацеў я толькі запытацца, якая яе партыйная індыолёгія, але не пасьпеў, бо прачхнуўся. Думаю сябе: сон, то сон, але напрыклад у бібліі аж роіцца ад прарочных сноў. Выкінь іх адтуль, дык шмат рэлігіяў напалову зрэдукуецца. (*Воплескі на комуністычных лавах*). А можа, думаю, і тут ёсьць нейкі віц-маёр. Ляту, бачыце ў Сойм і пытаюся, ці няма якой, хоць невялічкай бібліётэкі. Ці дасьпё веру, аказваецца мы маем у Сойме бібліётэку (*На салі сьмех*). Прачуцьцё не памыліла. Паказалі мне констытуцыю 3 мая. Чытаў яе ад раньня да вечара і цяпер Вам, паны, скажу проста з моста: лепшай констытуцыі мы ня склеім, хаця-б на галовы станавіліся. Прапаную яе прыняць бяз зьменаў. Пашто ламаць адчыненыя дзьверы? Адпачынем лепш! (*Воплескі на эндэцкіх і камуністычных лавах*). Што? і комуністы са мной? (*Голас на лявіцы*: бо комуністы ўжо паншчызну ў сябе завялі, а эндэкі яшчэ завядуць пры Вашай помачы. Констытуцыя 3 мая паншчызну не скасавала!

Я тут чую голас аб паншчызне. Высокая палата! Ня такі чорт страшны, як яго малююць. Скажу больш: наш мужык яшчэ пана патрабуе, бо сам панам быць не патрафіў-бы. Білі яго паны ў скуру яшчэ замала, калі ён выбірае ў гэтую палату пераважна паноў. Трэба, каб яму добра ў каршэнь нагрэлі, каб ведаў, хто свой, а хто чужы. Я напр., калі паеду на вёску як няведамы чалавек ці, культурна кажучы, інкогуто, дык мяне бяруць за пана, цалуюць у рукі і здалёку кланяюцца. А як толькі вышлю з сталіцы сьпешную тэлеграму, гэта зн. дрындзіг, каб мяне выбаршчыкі як пасла спатыкалі на вёсцы, дык спатыкаюць толькі даўжнікі з вэксалямі, выбарвымі рахункамі, або з просьбамі аб пажычках. Но ці-ж іх ня лупіць? (*Голас на сялянскіх лавах*; праўда, халера, кажа; скуль ён такі ўзяўся). Во дзіва, што праўда. Галышмэны ведалі каго выбіраць. (*Голас на ўкраінскіх лавах*: гэть хрунь поганы, не на то мы тебе выбірали, шчо-б ты паншчлзну заволив. Здавай мандат! Загально тобі не місто на трибуне). Чаму ня месца? Я да гэтых высокіх сфэраў, дзякаваць Богу, прывык, калі яшчэ сядзеў... (*Голас:* на тэлеграфным слупе) ў папераднiх Соймах. Вы там, калега, мне аб тэлеграфіі ня рэзоньце, бо віджу, што ваш лысы акумулятар лішне разладаваўся. (*Голас*: А Вам ніколі яго не заладавалі, бо ў вас не акумулятар, а акварыум заместа галавы). Адносна акварыума... (*Маршалак*: пане пасол Ярмеіч, прызываю вас да парадку. Гаварыце аб констытуцыі). Дык што там доўга гаварыць, калі ня даюць чалавеку выказацца. Прапаную правясьці ў жыцьцё Констытуцыю 3 мая, адкінуўшы назоў бяз ніякіх зьменаў г. зн. эн блох, а ручаю, што з увагі на век, і вякамі замацаваную пашану, ніхто яе гвалціць не пасьмее.

(*Воплескі і авацыі на комуністычных і эндэцкіх лавах*).

З вольнымі адступленьнямі ад стэнаграмы прамовы зьбеларушчыў

Белы.

Хроніка.

— **„Жаноцкая Справа“.** Выйшаў з друку № 2 „Жаноцкае Справы“, выдаванай Аб'яднаньнем Беларускіх Жанчын імя „Цёткі“ пад рэдакцыяй гр. Н. Шнаркевічовай. Нумар мае багаты і разнародны зьмест, які складаецца з наступных стацей і аддзелаў: перадавіца „Да працы“ Н. Шнаркевічовай“, „Як адчыніць беларускую бібліотэку-чытальню“, „Пясьняркі Усходняе Беларусі“, „Гутаркі аб гігіене“ д-ра Зофіі Луцкевічовай, „Парады для матак“, „Ці варта ўмець шыць і вышываць“, Цёткі Тоні, „Гаспадарчыя парады“. Дапаўняе нумар справаздача аб сьвяткаваньні трынаццатых ўгодкаў абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі, аддзел „Да нас пішуць“ (пісьмы з вёскі), хроніка беларускага жыцьця і доўгі рад адказаў на запытаньні чытачак „Жаноцкае Справы“.

— **„Заранка“ № 2.** Вышаў з друку другі нумар дзіцячае часопісі „Заранка“.

— **Новая кніжка.** Вышла з друку дзіцячая кніжка з вельмі цікавым зьместам і малюнкамі ў тэксце пад назовам „Мышанё Пік“.

Каштуе гэтая кніжка 60 гр. без перасылкі. На перасылку аднае кніжкі трэба прыслаць паштовую марку за 10 гр. Выпісаць можна з кнігарні Белар. Выдавецкага Таварыства — Вільня, Вострабрамская вул. № 1.

— **Агульны сход Бел. Дабрадзейнага Т-ва** адбудзецца 3 траўня 1931 г. у 6 гадз. вечара ў памяшчэньні Т-ва пры Вострабрамскай вул. № 9. Парадак дня наступны: 1. Справаздача Ураду і Рэвіз. Камісіі. 2. Зацьверджаньне бюджэту на 1931 год. 3. Выбары Ураду і Рэвіз. Камісіі. 4. Выбары прадстаўнікоў у Цэнтрасаюз. 5. Бягучыя справы.

19. IV 1931 г. **Прэзыдыюм.**

— **Ліквідацыя „Хатняга Промыслу“.** Урад кооперацыва „Хатні Промысл у Вільні“ склікае першы ліквідацыйны сход на 26. с. г. ў кватэры гр. Я. Станкевіча, пры вуліцы Квашэльнай № 23, кв. 1.

Парадак дня:

1. Справаздача ўраду з дзейнасьці за год 1929, 1930 і 1931.
2. Пастанова аб ліквідацыі кооперацыва.
3. Выбары ліквідацыйнай камісіі.

Другі ліквідацыйнай сход з гэтым самым парадкам адбудзецца 9 чэрвеня.

За Урад

М. Гузоўскі.

Карэспандэнцыі.

Самаволя.

(в. Забярэзь, гм. Бакштанскай, Валожынскага п.)

Захапіўшыся заклікам Цэнтральнага Саюзу Беларускіх Культурна-Асьветных і Гаспадарчых Арганізацыяў і Інстытуцыяў да культурнае працы, па ініцыятыве моладзі нашае вескі, Цэнтрасаюз адчыніў у нас бібліотэку-чытальню.

Ня гледзячы на тое, што ўсе фармальнасьці, вымаганыя законам, пры адчыненьні бібл.-чытальні, былі найдакладней выканаты, аднак, калі загадчык бібл.-чытальні, Янка Пратасэвіч, атрымаў ад Цэнтрасаюзу кніжкі для бібліотэкі і пачаў працу, зьявіўся камандант пастарунку паліцыі ў Бакштах, Язэп Пэлка, і налажыў на гэтыя кніжкі арышт. Забіраючы кніжкі на пастарунак, камандант Пэлка, аблаяў Я. Пратасэвіча рознымі недарэчнымі славамі, як: палітыкант (хоць Янка Пратасэвіч палітыкай не займаецца), бальшавік, бандыт і г. д., ды, зрабіўшы пратакол, страшыў карамі. Аб гэтым факце быў паведамлены Цэнтрасаюз з просьбай інтэрвэнцыі.

У выніку ўсяго аказалася, што паступак каманданта Пэлкі ёсьць нішто іншае, як звычайная самаволя, скіраваная проціў пашырэньня асьветы сярод моладзі нашае вескі, бо пасьля некалькіх дзён, відаць, па загаду п. Старасты Валожынскага павету, кніжкі былі зьвернены бібл.-чытальні.

З гэтага прыкладу бачым, што ня трэба палохацца наскокаў ня ў меру руплівых агентаў адміністрацыі, калі ўсё робім паводле закону. Трэба толькі паведамляць свой Цэнтрасаюз, які будзе заўсёды старацца даць абарону ад незаконных рэпрэсіяў.

Чытач.

Ад Рэдакцыі.

Дзеля нястачы месцы, цэлы рад карэспандэнцыяў, ня маючых тэрміновага характару, прышлося адлажыць да наступнага нумару. Просім нашых паважаных карэспандэнтаў выбачыць нам гэта і пісаць далей.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны гр. Рэдактар!

Гэтым прашу Вас не адмовіць надрукаваць у Вашай газэце наступнае:

Будучы па паходжаньню беларускай, і атрымаўшы выхаваньне ў Віленскай Беларускай Гімназіі, я ўсю сваю працу была гатовай аддаць на карысьць Краю і беларускаго народу. Апошнія тры гады я займала дзяржаўную пасаду, працуючы на пошце ў Вільні, дзе карысталася ўсімі правамі на роўні з іншымі працаўнікамі, а дзякуючы сумленнаму выконваньню службовых абавязкаў хутка здабыла прыхільнасьць і даверра свайго кіраўніцтва.

Працуючы на ўрадавай пасадзе, я абсалютна не адчувала ніякіх рэпрэсыяў з боку кіраўніцтва і, як гэта ня дзіўна, рэпрэсыі гэтыя былі выкліканы, дзякуючы палітычнай працы некаторых бел. дзеячоў, карысь якое для беларускае справы зьяўляецца вельмі сумліўнай. 13 лютага г. г. пасьля рэвізыі ў маім памешканьні, паміма таго, што абсалютна нічога ня знойдзена, затрымана мяне ў арышце аж да 16 лютага г. г., а дзеля таго, што я не зьявілася да працы ў працягу двух дзён, — на аснове службовых рэгулямінаў — была звольнена з пасады. Цяпер асталасябяз усякіх матэрыяльных сродкаў. Здарылася гэта толькі таму, што п. Тарашкевічу, як відаць для нейкіх яго палітычных мэтаў, аказалася патрэбным і маё прозьвішча з адрасам, якое, як кажуць, было знойдзена ў яго партфэлі пры арышце ў Тчэве. Аднак сьледзтва не знайшло нічога кампрымітуючага проціў мяне і я магла быць у хуткім часе зусім рэабілітавана, каб не наступны факт: у паперах нейкае п. Скуркі, якой абсалютна ня ведаю, ізноў была знойдзена маё прозьвішча.

Рашуча пратэстую проціў правакацыйнага ўжываньня з боку каго-б то ня было у сваіх „сьпісках“ без маёй згоды ня ведама для якой мэты майго прозьвішча і адрасу.

Адкрыта заяўляю, што палітычнаю працаю не займалася і ніякае антыпаньствовае акцыі не вяла, а дзеля гэтага ані з Тарашкевічам, ані са Скурчанкай, ані з кім з іх прыхільнікаў нічога ня мела і ня маю супольнага.

Іх-жа працу лічу ня толькі не карыснай, але і шкоднай для Беларускага Народу.

З пашанай **М. Маічыць.**

Вільня, 23 красавіка 1931 г.

P. S. Прашу іншыя газэты перадрукаваць вышэйпададзены ліст.

Радактр-выдавец: **М. Сіняўскі**
Друкарня Я. ЛЕВІНА Вільня, Нямецкая 22.